

Mira Meriö

MYÖTÄTUNTO VARHAISKASVATUKSESSA

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2024

TIIVISTELMÄ

Mira Meriö: Myötätunto varhaiskasvatuksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatus
Joulukuu 2024

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla tarkastella, millaista tutkimusta myötätunnosta on tehty varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin luokkiin tutkimukset jakautuvat sekä selvittää millaisia tuloksia näissä tutkimuksissa on saatu.

Myötätuntoa on mahdollista määritellä monella tapaa. Psykologinen lähestymistapa näkee myötätunnon yksilön luonteenpiirteenä. Myötätuntoa voidaan tarkastella myös käytäntönä. Myötätunto rakentuu, näkyy ja kehittyy vuorovaikutuksessa ja eri kulttuurien välillä.

Tutkimusaineisto kerättiin kesällä 2024 kolmesta eri artikkelitietokannasta sekä Google Scholarin avulla. Tutkimusaineisto koostui 11 tutkimusartikkelista ja se analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Analyysin perusteella myötätunnosta tehdyt tutkimukset varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 voidaan jakaa neljään pääluokkaan, jotka ovat myötätuntoa edistävät tekijät varhaiskasvatuksessa, myötätunto käytännön tekoina, myötätunnon käsite ja merkitys ammatillisessa toiminnassa ja myötätunnon opettaminen.

Myötätuntotutkimus on kasvava tieteenala ja sitä käsittelevä tutkimus on lisääntynyt viime vuosina. Tutkimuksissa nousi esiin, että myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa vaatii myös institutionaalisia muutoksia. Myötätunto ei ole vain yksilöiden asia, vaan vaatii yhteiskunnalta rakenteellisia muutoksia. Myötätunto rakentuu yhteisössä ja osana laajempaa toimintakulttuuria. Lisäksi tutkimuksessa nousi esille useita erilaisia konkreettisia tapoja, joilla sekä lapset että aikuiset voivat osoittaa myötätuntoa. Esihenkilöiden koulutuksella luontevahvuuksista oli vaikutuksia koko työyhteisöön. Koulutuksen myötä yhteistyöhalukkuus ja yhteisöllisyys lisääntyivät ja koko työilmapiiri parantui. Tutkimukseni tuloksia on mahdollista käyttää pohjana pohdittaessa myötätuntoon perustuvan pedagogiikan kehittämistä. Se sisältää ehdotuksia, joiden avulla myötätuntoa varhaiskasvatuksessa on mahdollista edistää monin tavoin.

Avainsanat: Myötätunto, varhaiskasvatus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Myötätunto	6
2.1.1	<i>Empatia myötätunnon edellytyksenä</i>	6
2.1.2	<i>Empatiasta myötätuntoon</i>	7
2.2	Myötätunto yhteisöissä	9
2.3	Myötätunnon rakentuminen varhaiskasvatuksessa	10
2.3.1	<i>Lapsen myötätunnon kehittyminen</i>	11
2.3.2	<i>Myötätuntoteoista myötätuntokulttuuriin</i>	12
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
3.1	Tutkimustehtävä	14
3.2	Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä ja prosessina	14
3.3	Tutkimusaineisto	16
3.4	Tutkimusaineiston analyysi	19
4	TULOKSET	21
4.1	Millaista tutkimusta myötätunnosta on tehty varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin luokkiin tutkimukset jakautuvat?.....	21
4.1.1	<i>Myötätuntoa edistävät tekijät varhaiskasvatuksessa</i>	21
4.1.2	<i>Myötätunto käytännön tekoina</i>	22
4.1.3	<i>Myötätunnon käsite ja merkitys ammatillisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa</i> 23	
4.1.4	<i>Myötätunnon opettaminen</i>	24
4.2	Millaisia tuloksia tutkimuksissa on saatu?	24
4.2.1	<i>Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa</i>	24
4.2.2	<i>Myötätunnon ilmeneminen käytännön tekoina varhaiskasvatuksessa</i>	27
4.2.3	<i>Myötätunnon opettamisen vaikutuksia</i>	30
4.2.4	<i>Miksi varhaiskasvatuksessa tulee käyttää myötätuntoista pedagogiikkaa ja hoivaa ammatillisen toiminnan pohjana?</i>	32
5	POHDINTA	34
5.1	Johtopäätökset.....	34
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	37
5.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	39
	LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Kiinnostus myötätuntotutkimukseen on ollut kasvussa viime vuosina. Esimerkiksi OECD:n Global competency for an inclusive world –raportissa (2017) empatia ja myötätunto nähdään tärkeinä tulevaisuuden taitoina. Suomessa Opetushallituksen rahoittama hanke ”Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa” (2019-2020) on laajentanut ja syventänyt käsitystämme myötätunnosta osana Suomalaista varhaiskasvatusjärjestelmää. Empatia ja myötätunto on mahdollista nähdä olennaisena osana ihmisyyttämme. Tämä tutkielma on saanut innoituksensa edellä mainittujen asioiden pohjalta.

Empatian tunteminen on edellytys myötätunnon tuntemiselle. Meillä tulee olla kyky asettua toisen ihmisen asemaan ja ymmärtää hänen kokemiaan tunteita, jotta voimme kokea myötätuntoa. Myötätunnolla taas on osoitettu olevan selvä yhteys hyvinvointiin (kts. esim. Gilbert, 2021). Lisäksi myötätunnon on osoitettu vaikuttavan positiivisesti hyvinvointiin sekä myötätuntoteon kohteella että myötätuntoa osoittaneella (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2017).

Väitöskirjassaan ns. Syntipukki-ilmiötä varhaiskasvatuksessa tutkinut Emma Kurenlahti kuvaa Kakslus-lehden haastattelussa (2024) sitä, miten lapsi voi haastavan käytöksensä seurauksena leimautua ”pahaksi”. Itse näen myötätuntokulttuurin tarpeellisena vastavoimana syntipukkiajattelulle ja niille tulkinnoille, joissa lapset nähdään hankalina tai vaikeina. Ammattikasvattajilla pitää mielestäni olla kyky pohtia lapsen näkökulmaa ja kokemusta haastavankin käytöksen takana ja toimia myötätuntoisesti.

Empatia on taannut alkujaan ihmislajin menestyksen. Se ei ole kehittynyt osaksi ihmisyyttämme suotta ja sen menettämällä voi olla arvaamattomia seurauksia. Empatia synnyttää myötätuntoa, joka on huolta toisen kärsimyksestä ja halua lievittää sitä. Rajala ja kumppanit (2017) nostavat esiin Nussbaumin (2014) ajatuksen siitä, että myötätunto on olennainen osa toimivaa demokraattista yhteisöä. Tällaisessa yhteisössä ihmiset pitävät huolta toisistaan ja suojelevat toisiaan ja edistävät oikeudenmukaisuutta koko yhteisössä.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää ja kuvata myötätunnon ilmenemistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimusmenetelmänä on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Kuten edellä on mainittu, myötätunnolla on merkitystä koko yhteiskuntamme tasolla ja tämän ymmärtäminen auttaa varhaiskasvatuksessa työskenteleviä työskentelemään yhä voimakkaammin elävän ja kehittyvän myötätuntokulttuurin eteen.

Tämän tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan myötätunnon rakentumisen periaatteita. Koska myötätunto ja myötätuntoteot vaativat kyvyn tuntea empatiaa, tarkastelen myös empatian käsitettä. Tutkimukseni konteksti on varhaiskasvatusjärjestelmä, joten kuvaan teoreettisessa viitekehyksessä myös myötätunnon ilmenemistä yhteisössä ja tarkemmin varhaiskasvatuksessa. Teoriaosuuden jälkeen esittelen tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymykset. Jatkan edelleen tutkimuksen menetelmien ja aineiston kuvaamisella, jonka jälkeen käyn läpi aineiston analysoinnin. Luvussa neljä kuvailen tutkimukseni tuloksia ja lopuksi vedän yhteen tutkimuksestani nousseita johtopäätöksiä ja tutkimustuloksia. Tarkastelen myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta ja pohdin mahdollisia jatkotutkimusideoita.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Käsittelen tässä tutkielmassani myötätuntoa ilmiönä varhaiskasvatuksen tutkimuksen kontekstissa. Varhaiskasvatuksessa päiväkotiyhteisöjen myötätuntotutkimus on vasta alussa (ks. esim. Rajala ym., 2019). Suomessa myötätuntoa on tutkittu muun muassa Tekesin rahoittamassa Myötätunnon mullistava voima (CoPassion)-tutkimushankkeessa (2015-2017) sekä Opetusministeriön rahoittamassa ja Helsingin yliopiston toteuttamassa Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa- hankkeessa (2019-2020).

2.1 *Myötätunto*

2.1.1 Empatia myötätunnon edellytyksenä

Harin (2007) mukaan Ihmisaivojen peilautumisjärjestelmä on perustana empatiakyvyillemme. Kyse on biologisesta prosessista, jossa aivojemme peilisolujärjestelmä reagoi sekä nähtyihin, että itse tehtyihin liikkeisiin. Toisten ihmisten asemaan asettumisen pohja on motorinen ja tapahtuu liikejärjestelmän ja liikeaistin avulla. Esimerkiksi toisen ihmisen katse, kävelytapa, asennot ja eleet kertovat mielialasta ja aikeista. Hari kuvailee edelleen, että peilisolujärjestelmä heijastaa nähdyt eleet, ilmeet ja liikkeet sekä kuullut äänet omaan liikejärjestelmään, jonka kautta päätelmiä toisen mielestä ja aikeista tehdään. Kyseessä on siis järjestelmä, jonka kehittyminen pohjaa vahvasti läsnä olevaan vuorovaikutukseen. Peilisolujärjestelmä kehittyi ihmisen kehityksen myötä ja auttaa ymmärtämään toisten ihmisten aikeita.

Biologiaamme perustuvien prosessien seurauksena tunnemme empatiaa, joka on tunneyhteyttä, toiseen samaistumista ja mukana elämistä. Pessin ja Martelan (2017) määritelmän mukaan, empatian voi jakaa kahteen eri empatian

tyyppiin; affektiiviseen empatiaan ja kognitiiviseen empatiaan. Affektiivisellä empatialla tarkoitetaan ihmisen kykyä eläytyä toisen ihmisen tunteisiin. Kun näemme uuden ilmeen toisen kasvoilla, esimerkiksi kulman kurtistamisen tai suupielen liikkeen, meillä on kehollinen ymmärrys toisen tunnetilasta. Kognitiivinen empatia taas tarkoittaa ihmisen kykyä tarkastella tietoisesti, miltä maailma näyttää toisen ihmisen silmin.

Empatia ei kuitenkaan vielä sisällä tekoja. Empatia on osa myötätuntoa. Toisen tunnetila havaitaan joko kognitiivisesti tai affektiivisesti (Pessi ja Martela, 2017). Tunnetilan havaitsemisen lisäksi myötätunto sisältää motivaation, eli halun auttaa toista sekä itse teon, tuen antamisen tai konkreettisen auttamisen. Myötätunto ei siis ole pelkkää empatiaa ja Pessin ja Martelan (2017) mukaan tämä on muistettava tiedostaa, sillä meidän on helpompi tuntea empatiaa ihmisiä kohtaan, jotka ovat mahdollisimman paljon itsemme kaltaisia. Mikäli tätä ei tiedosteta, se voisi johtaa tilanteisiin, jossa kohtelemme jotakuta epäreilusti, koska hän ei ole meille läheinen. Toinen seikka, josta Pessi ja Martela (2017) muistuttavat on se, että empatiaa voi tuntea myös liikaa. Tällöin on vaarana ns. myötätuntouupumus, josta puhutaan paljon esimerkiksi hoiva-alalla. Toisen kärsimyksen samaistutaan niin paljon, että vaarana on oma uupuminen. Kolmas muistettava asia, liittyy toisten ihmisten manipulointiin. Empatia on kykyä ymmärtää toisen tunnetiloja ja tämä antaa mahdollisuuden myös toimia väärin. Tunnetilojen tulkintaa on myös mahdollista käyttää hyväksi. Henkilö voi esimerkiksi tietää hyvin, mikä loukkaa toista ihmistä mahdollisimman paljon ja käyttää tätä tietoa juuri tähän tarkoitukseen. Pessi ja Martela (2017) jatkavat, että myötätunnossa sen sijaan toisen näkökulman huomioiminen ja halu tuottaa toiselle hyvää mieltä, ovat kaiken ydin.

2.1.2 Empatiasta myötätuntoon

Myötätuntoa on mahdollista määritellä monella tapaa. Lipponen ja kumppanit (2018) kuvaavat kahta erilaista lähestymistapaa myötätuntoon. Nämä ovat psykologinen ja käytännöllinen. Psykologinen lähestymistapa näkee myötätunnon yksilön luonteenpiirteenä. Se on tunne, joka käsittää useita eri elementtejä; surua, hätää, rakkautta ja sympatiaa. Yksilöpsykologisen näkökulman mukaan myötätuntoa on myös vaikeampi tuntea, mikäli toinen eroaa

kulttuuriltaan, ihonväritään, iältään, sosiaalisen statuksen, kielen tai sukupuolen perusteella omasta. Myötätunnon kokemiseen vaikuttavat myös ns. kustannukset, joita toisen auttaminen aiheuttaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että myötätunnon osoittaminen vaatii aina omien henkilökohtaisten resurssien kuluttamista, kuten esimerkiksi ajan tai energian käyttöä toisen hyväksi. Toisen auttaminen ja tukeminen aiheuttavat lisäksi henkistä kuormitusta ja tämä voi myös olla raskasta. Lipponen ja kumppanit (2018) lisäävät vielä, että psykologisen näkökulman mukaan tunnemme myötätuntoa eniten niitä kohtaan, joilla on merkitystä omalle hyvinvoinnillemme.

Myötätuntoa voidaan Lipposen ja kumppaneiden (2018) mukaan myös tarkastella käytäntönä. Myötätunto rakentuu, näkyy ja kehittyy vuorovaikutuksessa ja eri kulttuurien välillä. Myötätuntoon käytännön toimintana vaikuttaa myös se, miten ihmiset puhuva myötätunnosta ja mitä se merkitsee heille. Käytännön näkökulmasta katsottuna fokus on yksilön sijaan niissä jokapäiväisissä toimissa, jotka muodostavat perustan myötätuntoiselle käytökselle ja myötätuntoteoille.

Pessin ja Martelan (2017) mukaan myötätunnon voidaan nähdä olevan olennainen osa ihmisyyttä. Ihminen on laumaeläin ja meidät on luotu elämään yhdessä. Myötätunto aiheuttaa sen, että yhteiselo on inhimillistä ja jopa kohottavaa. Gilbert (2021) kuvailee myötätuntoa syvälliseksi tietoisuudeksi omasta ja toisten ihmisten sekä muiden elollisten olioiden kärsimyksestä, johon yhdistyy halu ja pyrkimys vähentää kärsimystä. Gilbert (2021) määrittelee myötätunnon perusystävällisyytenä ja ihmismielen yhtenä kaikkein tärkeimmistä ja ihmiselle ominaisimmista piirteistä. Hän viittaa viittaa myös Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaan, jonka perusteella aivomme ovat biologisesti rakentuneet niin, että ne reagoivat muiden ihmisten ystävällisyyteen ja hoivaan. Myötätunto saa meidät näin ollen voimaan paremmin. Uusitalo-Malvivaara ja Vuorinen (2017) kuvaavat myötätunnon olevan ”toisen palvelukseen asettumista, ilman paremmin tietämisen sävyä, omien mielipiteiden tyrkyttämistä, vähättelyä tai ohjailua.”

2.2 Myötätunto yhteisöissä

Pessin ja Martelan (2017) mukaan kykymme myötätuntoon on alun perin kehittynyt jälkeläisten hoivaamista varten, mutta koska ihmislajina olemme laumaeläimiä, osoittautui myötätunto hyödylliseksi ominaisuudeksi myös tiiviissä laumaelämisen ja keskinäisriippuvuuden yhteisöissä. Myötätunnon osoittaminen muihin lähellä eläviin yksilöihin oli kannattavaa eloon jäämisen kannalta ja evoluution myötä parhaiten yhteistyöhön kykenevät heimot ovat selvinneet. Pessi ja Martela jatkavatkin edelleen nostamalla esiin mahdollisuuden, että avuliaisuus ja välittäminen ovat osa käytöstämme koska ne tukevat lajillemme elintärkeää vastavuoroisuutta. Myötätuntoinen ihmiskäsitys on kuitenkin monella tieteenalalla tullut tietoisuuteen vasta hiljattain.

Pessi ja Martela (2017) haastavat jokaista työelämässä olevaa pohtimaan omaa ihmiskäsitystään ja sitä, miten oma ihmiskäsitys näkyy esimerkiksi omassa tavassa johtaa tai kohdata työtovereita. He jatkavat kehittämällä analysoimaan myös sitä ihmiskäsitystä, jota oman organisaation tavat ja rakenteet ilmentävät. Myötätunto ei ole vain yksilöistä kiinni ja työpaikkojen rakenteita on pystyttävä tarkastelemaan kriittisesti. Vaikka myötätunto on ihmiselle luontaista, työpaikan käytännöt tai kulttuuri voivat estää sen toteutumista.

Seppänen ja Pessi (2019) kirjoittavat työelämää ja johtamista koskevassa artikkelissaan siitä, millaisia kustannuksia myötätunnon puute työyhteisöissä aiheuttaa organisaatioille. Heidän mukaansa työelämä kärsii myötätuntovajeesta. He ottavat esille Pearsonin ja Porathin (2009) tutkimuksen, jonka mukaan johtajilla ja esihenkilöillä kuluu noin seitsemän viikkoa vuotuista työaika työntekijöiden huonon käytöksen ja erilaisten työntekijöiden välisten ristiriitatilanteiden selvittelyyn. Lisäksi henkilöt, jotka eivät koe saavansa myötätuntoista kohtelua työpaikallaan, heikentävät tietoisesti työpanostaan. Myötätunnon puute työelämässä aiheuttaa siis henkisen kärsimyksen lisäksi todellista taloudellistakin tappiota.

Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2017) mukaan myötätuntotutkimus on ollut toistaiseksi vähäistä kasvatusalalla. Opettajuuden ei ole nähty olevan auttamisammatti samalla tavoin kuin esim. sairaanhoitajuuden. Hoiva- ja terveydenhuoltoalalta tutkimusta onkin löydettävissä enemmän. Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2017) mukaan olisi kuitenkin muistettava, että

opettaminen perustuu vuorovaikutukseen sekä sen ymmärtämiseen, että kaikki oppijat ovat yksilöllisiä omine tarpeineen ja taitoineen. He näkevät, että pätevä opettaja ymmärtää oppijan tunteiden yhteyden oppimiseen ja kykyyn osallistua itse oppimisprosessiin. Opettajan työnkuva on muuttunut eikä opettaminen enää tarkoita puhtaasti tiedon jakamista oppilaille vaan tehtäväksi on enenevässä määrin tullut myös kasvattamiseen liittyvät tehtävät. Oppilaille on tarve tulla kuulluksi, nähdyksi ja kohdatuksi kaikkine tarpeineen ja opettajan olisi pystyttävä vastaamaan tähän. Malmivaara ja Vuorinen (2017) jatkavat, että monilla lapsilla on nykyään erilaisia erityisen tuen tarpeita, jotka liittyvät mielenterveyden pulmiin. Luokissa voi olla hyvin monimuotoisia haasteita, jolloin opettajien jaksaminen on koetuksella. Opettajuudessa kokemus myötätunnosta on kykyä nähdä oppijoiden potentiaali ja mahdollisuudet onnistua. Osaava opettaja kykenee rakentamaan tilanteita, joissa lapsella on mahdollisuus onnistua ja menestyä.

2.3 Myötätunnon rakentuminen varhaiskasvatuksessa

Lasten päivähoito siirtyi vuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle kuuluvaksi ja päivähoitolain korvasi uusi varhaiskasvatustilaki. Suomessa varhaiskasvatuksesta on muodostunut osa elinikäistä oppimista ja se on osa koulujärjestelmäämme (Eerola-Pennanen, ym. 2022). Eerola-Pennanen ja muiden (2022) mukaan asiakirjoissa oikeus varhaiskasvatukseen nähdään tällä hetkellä nimenomaan lapsen oikeudeksi eikä enää niinkään vanhempien tarpeista lähteväksi.

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatustilakissa (540/2018) lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatukseksi, hoidoksi ja opetuksiksi, jossa painottuu pedagogiikka. Eerola-Pennanen ja muiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen painopiste on lapsen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa, osallisuudessa ja oikeudessa oppia. Varhaiskasvatuksen arvopohjaan kuuluu lapsuus itseisarvona, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Arvopohjaan kuuluu lisäksi moninaisuus, perheiden monimuotoisuus ja kestävä ja terveellinen elämäntapa. Eerola-Pennanen ja muut (2022) jatkavat, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja

yhdenvertaisuutta. Lisäksi tehtävänä on ehkäistä syrjäytymistä, sekä vahvistaa lasten osallisuutta ja toimijuutta. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka kasvaa, kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Suomessa varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaa ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022), joka on opetushallituksen laatima velvoittava määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat sitä, miten lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja miten varhaiskasvatusta tulee toteuttaa Suomessa. Se antaa myös pohjan, jolle paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on perustettava (Opetushallitus, 2022).

Myötätuntoa tai empatiaa termeinä ei mainita kertaakaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Termejä ei myöskään ole löydettävissä esiopetussuunnitelman perusteista. Rajala ja kumppanit (2017) kuitenkin tuovat esille, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) puhutaan siitä, miten toisia ihmisiä tulee kohdata ja kohdella. Henkilöstöllä on asiakirjan mukaan velvollisuus toimia esimerkkinä ja mallina lapsille. He näkevät tämän moraalista käyttäytymistä ja tunnetta ohjaavana toimintatapana eli ohjaamisena myötätuntoiseen käyttäytymiseen. Lisäksi he nostavat esille asiakirjassa mainitut lauseet ”Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja.” Rajala ja kumppanit (2017) näkevät, että lauseissa on kyse empatian ja myötätunnon harjoittelemisesta.

2.3.1 Lapsen myötätunnon kehittyminen

Vaishin ja kumppaneiden (2009) mukaan meillä kaikilla on syntyessämme valmiudet empatiaan ja haluun auttaa muita. Taaperoikään mennessä myötätunnosta tulee kuitenkin valikoivaa ja harkinnanvaraista. Martela (2017) ottaa esiin, että kaikki lapset alkavat tehdä auttamistekoja suurin piirtein samaan aikaan kun heille kehittyy tähän tarvittavat fyysiset ja kognitiiviset taidot. Martela (2017) jatkaa, että noin vuoden ikäiset lapset esimerkiksi auttavat aikuista osoittamalla esinettä, jos heiltä pyydetään apua sen löytämisessä. 14-kuukautiset lapset avaavat kaapin ovia tai noukkivat pudonneita esineitä toiselle, mikäli hän ei itse pysty siihen. Lisäksi Martela (2017) nostaa esiin Housen (2013)

tutkimuksen, jonka mukaan lasten hyväntekeminen keskimäärin lisääntyi 3-14-vuotiailla lapsilla iän karttuessa. Tutkimuksessa oli mukana lapsia kuudesta eri kansallisuudesta ja tämä tapahtui riippumatta siitä, mitä kansallisuutta lapsi edusti. Kuitenkin mitä vanhemmaksi lapset kasvoivat, sitä enemmän käytöksessä alkoi ilmetä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia eroja. Martelan (2017) mukaan näyttäisikin siltä, että aikuisiässä hyväntekemiskäytös on yhdistelmä yksilön luontaisia taipumuksia ja yhteiskunnan normeista ja kulttuurista juontuvia tapoja ja käyttäytymismalleja.

Pessi ja Martela (2017) huomauttavat lisäksi, että hyvissä ja turvallisissa olosuhteissa lapsen hyväntahtoinen ja myötätuntoinen puoli pääsee kehittymään vahvaksi. Toisaalta turvaton ja huono kasvuympäristö voi ruokkia itsekkäitä taipumuksiamme. He myös muistuttavat, että ihminen voi myös tuoda esiin itsestään erilaisia puolia riippuen ympäröivistä olosuhteista. Tämän vuoksi ei ole merkityksetöntä, millainen kulttuuri esimerkiksi varhaiskasvatusympäristössä on vallalla.

2.3.2 Myötätuntoteoista myötätuntokulttuuriin

Pessi ja Martela (2017) kuvaavat myötätuntoa myötätuntoteon kautta. Myötätunto koostuu kolmesta T:stä, joita ovat tietoisuus, tunne ja toiminta. Tietoisuudella tarkoitetaan kykyä huomata ja ymmärtää toisen mielentila. Toinen T, tunne, tarkoittaa tunneyhteyttä ja empatiaa. Se on halua toimia toisen hyväksi. Kolmas T, toiminta, tarkoittaa konkreettista toimintaa toisen elollisen olion hyväksi. Empatia muuttuu myötätunnoksi, silloin kun ryhdytään toimimaan toisen kärsimyksen helpottamiseksi.

Rajalan ja kumppaneiden (2017) mukaan varhaiskasvatuksen kontekstissa myötätuntoa on tutkittu pääasiassa yksilön ominaisuutena. Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa on perustunut lähes yksinomaan sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen opettamiseen. Myötätunto ei kuitenkaan ole pelkästään yksilön ominaisuus, vaan se voi olla myös yhteisön ominaisuus. Rajalan ja kumppaneiden (2017) mukaan erilaisia organisaatioyhteisöjä, kuten päiväkotiyhteisöä on mahdollista kehittää myötätuntoiseen suuntaan.

Erilaiset toistuvat käytänteet, säännöt, normit ja rutiinit muodostavat yhdessä kullekin organisaatiolle ominaisen organisaatiokulttuurin. Kun nämä edellä mainitut organisaatiokulttuurin osatekijät perustuvat myötätuntoiselle toiminnalle ja myötätunnolle, voidaan puhua myötätuntokulttuurista (Rajala, ym., 2017). Toimintaamme eri yhteisöissä ohjaavat erilaiset säännöt. Ne toisaalta rajoittavat meitä ja toisaalta velvoittavat toimimaan tietyllä tavalla. Osa säännöistä on kirjattuna ylös, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022), johon viitattiin tämän luvun alussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luo osaltaan pohjaa myötätuntoiselle toiminnalle varhaiskasvatuksessa. Säännöt eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan ne muovautuvat jatkuvasti toimiessamme ja tehdessämme erilaisia tulkintoja. Säännöt ja normit ovat monesti tiedostamattomia, mutta ne tulevat näkyviksi, kun niitä vastaan toimitaan.

Myötätunnon voidaan nähdä olevan keskeistä varhaiskasvatuksessa sekä toimintana että tavoitteena (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2017). Taggart tuo esiin (2016) ajatuksen, jonka mukaan myötätunnon tulisi olla eettinen perusta kaikissa varhaiskasvatuksen käytännöissä. Taggart (2016) jatkaa, että myötätunnolla voidaan nähdä olevan yhteys myös turvallisen kiintymyssuhteen kehittymisessä. Ihmiselle kehitty sen myötä kyky kohdata muita myötätuntoisesti, joka näkyy myös siinä, miten aikuiset kohtaavat lapsia. Kokemuksemme hyvästä hoivasta auttaa meitä auttamaan muita.

Myötätunnon voidaan ajatella olevan erittäin tärkeää maailmassa ja yhteisöissä, joissa sosiaalinen ja kulttuurinen monimuotoisuus lisääntyy. Rajala ja muut (2017) nostavat esiin OECD:n raportin, jossa myötätunto nähdään maailmankansalaisen taitona ja se mainitaan enenevässä määrin eri maiden opetussuunnitelmissa. Myötätunto on olennainen osa demokraattinen yhteisöä, jossa yhteisön jäsenet huolehtivat ja välittävät toisistaan. Se on myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden perusta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 *Tutkimustehtävä*

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa myötätuntoon liittyviä tutkimuksia varhaiskasvatuksessa viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Lisäksi on tarkoitus selvittää myötätunnon ilmenemistä ja rakentumista varhaiskasvatuksen kontekstissa aiemmin toteutetun tutkimuksen perusteella.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista tutkimusta myötätunnosta on tehty varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin luokkiin tutkimukset jakautuvat?
2. Millaisia tuloksia tutkimuksissa on saatu?

3.2 *Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä ja prosessina*

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tilastolliset yleistyksiset eivät ole tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa, vaan tarkoituksena on kuvata jotakin ilmiötä tai tapahtumaa. Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tai tulkitsemaan jotakin määrättyä toimintaa tai ilmiötä. Valitsin menetelmäksi systemaattisen kirjallisuuskatsauksen, koska tarkoituksenani oli selvittää jo olemassa olevaa tutkimusta ja kartoittaa mahdollisia jatkotutkimustarpeita myötätuntokulttuurin saralta.

Kirjallisuuskatsaus on Vilkan (2023) mukaan tutkimustapa, jonka avulla tutkitaan tukijoiden alkuperäistutkimuksia. Sen avulla on mahdollista tunnistaa,

arvioida, tulkita ja yhdistää olemassa olevaa tietoa. Tämän avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä liittyen ennalta määriteltyihin tutkimuskysymyksiin.

Vilka (2023) jatkaa, että kirjallisuuskatsaus on tutkimustapana monimenetelmäinen ja analyttinen. Hakuprosessin on oltava järjestelmällinen ja hyvin suunniteltu. Järjestelmällisyyttä ja suunnitelmallisuutta sovelletaan myös tulosten valikointiin. Löydettyjä tuloksia luetaan kriittisesti arvioiden sekä muistiinpanoja tehden. Tutkimuksia analysoidaan eli tietoja vertaillaan ja yhdistellään uuden tiedon luomiseksi.

Kirjallisuuskatsaus on metodina kurinalainen ja läpinäkyvä. Tällä tarkoitetaan Vilkan (2023) mukaan sitä, että aineiston hakuprosessi suoritetaan ennalta määrättyjen sääntöjen mukaisesti harkiten, rajatusti, järjestelmällisesti ja johdonmukaisesti. Tutkimuksen on oltava toistettava ja siinä on kuvattava yksityiskohtaisesti kaikki tutkijan tekemät askeleet ja perustelut niille. Aineiston hankinta ja sen valintakriteerit avataan huolellisesti. Tarkoitus ei ole kuitenkaan vain noudattaa ohjeita ja sääntöjä mekaanisesti, vaan prosessiin liittyy myös luovuus. Tutkimuksen tärkeimpiä saavutuksia ovat oivallukset ja uusi tieto, jotka muovautuvat uusiksi tutkimuskysymyksiksi, -ideoiksi, ohjeiksi ja käytännöksi.

Vilkan (2023) mukaan systemaattisissa kirjallisuuskatsauksissa käytetään tavallisimmin aineistona vain vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita. Jos näkökulmaa kuitenkin laajennetaan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteisiin, voidaan käyttää myös muita kuin vertaisarvioituja lähteitä.

Vilka (2023) jakaa kirjallisuuskatsauksen prosessina kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa määritellään aihepiiri, käsitteet ja avainsanat sekä asetetaan tutkimuskysymys tai kysymykset. Lisäksi täsmennetään sisällyttämisen ja poissulkukriteerit, pohditaan hakusanat ja hakulausekkeet, valitaan tarkoituksenmukaiset tietokannat ja suoritetaan haku. Toisessa vaiheessa analysoidaan aineisto ja täsmennetään rajauksia. Aineisto taulukoidaan ja tehdään laadunarviointi. Lisäksi vertaillaan oman tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia tutkimuksia ja luodaan uusi kokonaisuus eli tulos. Kolmannessa vaiheessa Vilka neuvoo nostamaan tutkimuskysymyksen huoneentauluksi ja käymään läpi kaikki muistiinpanot, joita on hyvä tehdä koko prosessin ajan. Lisäksi kolmannessa vaiheessa hankitaan aiheen vaatima lähdeaineisto ja määritellään kirjallisuuskatsauksen teoriakehys. Lopuksi systemaattinen

kirjallisuuskatsaus kirjoitetaan käyttäen hyväksi muistiinpanoja ja lähdeaineistoa ja viimeistellään pyydetyn palautteen perusteella.

3.3 Tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty kesä-heinäkuussa 2024. Aloitin aineiston keruun syventymällä minulle jo ennestään tuttuun myötätuntokulttuuria käsittelevään tutkimukseen, kuten Myötätunnon laajenevat kehät-hankkeeseen ja CoPassion-tutkimushankkeeseen. Lisäksi suoritin haun kansalliseen Finna-tietokantaan, Education collection (ProQuest)-tietokantaan, Education Research Complete (Ebsco)-tietokantaan sekä Google scholariin. Aineistonkeruussa käytin avainsanoja, joiden perusteella hain tutkimuskysymyksen kannalta sisällöltään mahdollisimman olennaisia aineistoja tietokannoista. Avainsanoiksi valikoituivat myötätuntokulttuuri ja varhaiskasvatus ja englanniksi compassion ja "early childhood education" tai ECE. Tutkimussuunnitelman mukaan tutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena oli hakea varhaiskasvatuksen myötätuntokulttuuriin liittyvää tutkimusta, mutta koska tutkimusta tältä rajatulta aihealueelta oli hyvin niukasti saatavilla, laajensin hakua koskemaan myötätuntoa varhaiskasvatuksessa. Tietoa etsittiin Kansallisesta Finna-tietokannasta hakulausekkeella (Myötätunto) AND (Varhaiskasvatus). ProQuestissa ja Ebscossa hakulausekkeet olivat: (Compassion) AND ("Early childhood education" OR ECE) Google Scholarissa käytettiin sekä suomenkielistä että englanninkielistä hakua: Myötätunto AND Varhaiskasvatus ja Compassion AND "Early childhood education"

Aineistonkeruu rajattiin vuosille 2014-2024. Poissulkukriteerinä aineistonkeruussa oli jättää ulkopuolelle sellaiset tutkimukset, jotka lähestyivät myötätuntoa varhaiskasvatuksessa mindfulnessin ja buddhalaisen tradition kautta.

TAULUKKO 1. Hakukoneiden hakukriteerit

Hakukone	Kansallinen Finna	Education Collection (ProQuest)	Education Research Complete (Ebsco)	Google Scholar
Hakusanat	"Myötätunto" AND "Varhaiskasvatus"	"Compassion" AND "Early Childhood Education" OR "ECE"	"Compassion" AND "Early Childhood Education" OR "ECE"	"Compassion"+"Early Childhood Education" "ECE", "Myötätunto" + "Varhaiskasvatus"
Aikarajaus	2014-2024	2014-2024	2014-2024	2014-2024
Kieli	Suomi	Englanti	Englanti	Suomi, Englanti
Saatavilla verkossa	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Aineistotyyppi	Artikkeli	Artikkeli	Artikkeli	Artikkeli
Vertaisarvioitu	Kyllä	Kyllä	Kyllä	

Tämän tutkielman aineisto koostuu pääasiassa vertaisarvioituista lähteistä. Yksi artikkeleista on vertaisarvioimaton, mutta se on julkaistu Kasvatus & Aika aikakauslehdessä, joka on vertaisarvioitu tieteellinen aikakauslehti. Artikkelin on kuitenkin julkaistu lehden vertaisarvioimattomat julkaisut-osiossa ja se on kirjoitettu osana Opetushallituksen rahoittamaa ja Helsingin Yliopiston toteuttamaa Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa-hanketta, joten sisällytin sen osaksi omaa tutkimustani.

Tutkimusaineistoa rajatessani luin tutkimusten otsikot, avainsanalistat ja tiivistelmät. Tutkimusten tuli koskea varhaiskasvatusta suomalaisen määritelmän mukaisesti, eli 0-6-vuotiaiden lasten kasvatusyhteisöjä. Lisäksi tutkimuksessa tuli käsitellä nimenomaan myötätuntoa pääaiheena eikä esimerkiksi tunnekasvatusta, jossa myötätunto voi olla osana. Käytyäni läpi aineiston, valitsin 11 artikkelia tutkimusaineistokseni. Artikkelit ajoittuvat aikavälille 2016-2023. Perustiedot jokaisesta tutkielmaani valikoituneesta tutkimuksesta on kerätty alla olevaan taulukkoon.

TAULUKKO 2. Perustiedot tutkimusartikkeleista

Kirjoittaja(t)	Ilmestymisvuosi	Artikkelin nimi	Aihe	Maa
Salmi, K., Rajala, A. & Lipponen, L.	2022	Mielipahasta myötätuntoon – myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa	Myötätuntotekojen rakentuminen päiväkodin arjessa.	Suomi
Rainio, A., Kurenlahti, E., Nurhonen, L., Pursi, A., Hilppö, J. & Lipponen, L.	2020	"Kohti elävää myötätuntokulttuuria": Päiväkotien myötätuntokäytännöt liikkeessä	Millä tavoin päiväkotiyhteisöjä voidaan tukea oman myötätuntoon liittyvän kulttuurinsa (myötätuntokulttuuri) tiedostamisessa, tunnistamisessa ja kehittämisessä.	Suomi
Vuorinen, K., Pessi, A. & Uusitalo, L.	2021	Nourishing Compassion in Finnish Kindergarten Head Teachers: How Character Strength Training Influences Teachers' Other- Oriented Behavior	Luonteenvahvuuksista kouluttamisen vaikutus päiväkodin johtajien myötätuntoiseen käyttäytymiseen.	Suomi
Pardon, K., Kuusisto, A. & Uusitalo, L.	2023	Teaching Kindness and Compassion: An Exploratory Intervention Study to Support Young Children's Prosocial Skills in an Inclusive ECEC Setting	Prososiaalisten taitojen opettaminen 5-7-vuotiaille inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa	Suomi
Broadfoot, H. Pascal, C.	2020	Exploring experiences of compassion in the daily rhythms of one early childhood community	Myötätunnon kokeminen, ilmeneminen ja ilmaisu päiväkodin arjessa.	Englanti
Broadfoot, H. Pascal, C.	2021	An exploration of what conditions facilitate experiences of compassion in one early childhood community.	Myötätunnon ilmenemiseen vaikuttavat olosuhteet päiväkodin arjessa	Englanti
Nguyen, N., Garnett, W., Balsamo, N. & Brady, M.	2021	Compassion Science: Embracing and Cultivating Compassionate Minds in Early Childhood Classrooms.	"Myötätuntotiede"-sanana määrittelyä, myötätunnon rakenne ja elementit sekä strategioita, jotka edistävät myötätuntotieteen elementtejä varhaislapsuuden luokahuoneissa.	Yhdysvallat
Taggart, G.	2016	Compassionate pedagogy: the ethics of care in early childhood professionalism.	Myötätuntopedagogiikan merkitys varhaiskasvatuksen eettisenä pohjana ja osana alan koulutusta	Iso- Britannia
Lipponen, L. Rajala, A. Hilppö, J.	2018	Emotional worlds and compassion in early childhood education (2018)	Emotionaaliset maailmat ja myötätunto varhaiskasvatuksessa	Suomi
Quinones, G. & Cooper, M.	2022	Infant-toddler teachers' compassionate pedagogies for emotionally intense experiences	Myötätuntoinen pedagogiikka ja lasten voimakkaat tunneilmaisut taaperoryhmissä.	Australia
Rajala, A., Kontiola, H., Hilppö, J., & Lipponen, L.	2019	Lohdutustilanteet ja myötätuntokulttuuri alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmässä	Tutkimus lasten ja aikuisten myötätuntoteoista ja myötätuntokulttuurin tarkastelua alle kolmevuotiaiden päiväkotiryhmässä.	Suomi

3.4 Tutkimusaineiston analyysi

Käytin tutkimusaineistoni analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kyseisellä menetelmällä voidaan analysoida erilaisia dokumentteja järjestelmällisesti ja objektiivisesti ja pyritään saamaan aineistosta tiivistetty ja yleinen kuvaus. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on alkuperäisen tiedon pelkistäminen. Kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen karsitaan pois. Tuomi ja Sarajärvi (2018) ohjaavat esimerkiksi konkreettisesti käyttämään eri väreillä alleviivausta eri ilmiöiden erotteluun. Pelkistetyt ilmaukset listataan erikseen allekkain, ja nämä muodostavat pohjan klusteroinnille. Ryhmiteltäessä ilmauksia, pyritään löytämään keskenään samankaltaisia ilmauksia. Samankaltaiset ilmaukset ryhmitellään ja muodostetaan niille omat luokkansa. Näistä luokista muodostuu alaluokat, jotka nimetään. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi tutkittavan asian ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä. Luokittelua jatketaan edelleen niin, että alaluokista muodostetaan yläluokkia ja yläluokista pääluokkia. Pääluokat nimetään myös aineistosta esiin tulevien ilmiötä kuvaavien aiheiden mukaan. Tuomi ja Sarajärvi (2018) muistuttavat, että on tärkeää pitää huoli siitä, että polku alkuperäisdataan säilyy koko analysoinnin ajan. Käsitteitä yhdistellään ja tällä tavoin saadaan vastaus tutkimustehtävään.

Aloitin etsimällä artikkeleista ilmauksia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini ”millaista tutkimuksista myötätunnosta on tehty varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin aiheisiin tutkimukset jakautuvat?” sekä ”millaisia tuloksia tutkimuksista on saatu?” Aloitin luokittelemalla tutkimusten aiheita, josta jatkoin tarkastelemaan tuloksia. Tutkimusten aiheet luokittelin huolellisen lukuprosessin jälkeen värikoodaamalla niitä ilmiöitä, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiini. Seuraavaksi siirryin Tuomen ja Sarajärven (2018) prosessia seuraten klusterointivaiheeseen ja pyrin löytämään artikkeleista samankaltaisuuksia. Kun tietyt ilmiöt tai asiat nousivat toistuvasti esille, on mahdollista muodostaa näille ilmiöille oma luokkansa. Näin muodostui sekä ala- että pääluokkia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) puhuvat myös analyysin viimeisessä vaiheessa abstrahoinnista. Abstrahoinnilla tarkoitetaan käsitteellistämistä, jossa tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon perusteella

muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) muistuttavat, että klusterointi on osa abstrahointiprosessia.

4 TULOKSET

Esittelen tässä luvussa kirjallisuuskatsaukseni tutkimustulokset, jotka on saatu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

4.1 Millaista tutkimusta myötätunnosta on tehty varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin luokkiin tutkimukset jakautuvat?

Jaoin artikkelit sisällön perusteella neljään yläluokkaan: myötätuntoa edistävät tekijät varhaiskasvatuksessa, myötätunto käytännön tekoina, myötätunnon käsite ja merkitys ammatillisessa toiminnassa ja myötätunnon opettaminen. Neljä tutkimusta paneutui myötätuntokulttuuriin ja siihen, miten myötätuntoa voidaan edistää oppimisympäristössä ja neljä tutkimusta käsitteli myötätuntoa käytäntönä. Kaksi tutkimusta syventyi siihen, miten myötätuntoa voi opettaa ja miten sitä opitaan. Kumpikin tutkimus oli niin sanottu interventiotutkimus, jossa tutkittiin käyttäytymistä ennen ja jälkeen intervention. Toisessa tutkimuksissa interventio kohdistui lapsiin ja toisessa päiväkodin johtajiin. Yksi tutkimuksista käsitteli myötätunnon käsitettä ja merkitystä ammatillisena toimintana.

4.1.1 Myötätuntoa edistävät tekijät varhaiskasvatuksessa

Tähän yläluokkaan kuuluvat artikkelit käsitelivät sitä, miten myötätuntoa ja myötätuntoista toimintaa voidaan edistää varhaiskasvatuksessa. Rainio ja kumppanit (2020) tarkastelevat artikkelissaan myötätunnon merkitystä ja rakentumista varhaiskasvatuksessa. Artikkelissa tarkastellaan sitä, millaisia toimintatapoja ja käytäntöjä varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää, jotta tuloksena olisi myötätuntoinen ilmapiiri. Artikkelissa myös nostetaan esiin myötätunnon positiivisia vaikutuksia lasten kokonaisvaltaiseen kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin.

Broadfoot ja Pascal (2021) tarkastelevat artikkelissaan sitä, millaiset olosuhteet ja tekijät edistävät myötätunnon kokemusta varhaiskasvatuksessa. Artikkelissa keskitytään siihen, miten myötätunto ilmenee sekä opettajien ja muun kasvatushenkilöstön, että lasten vuorovaikutussuhteissa ja jokapäiväisessä arjessa. Broadfoot ja Pascal (2021) pohtivat mitkä ovat ne tekijät, jotka mahdollistavat ja edistävät myötätuntoisten tekojen syntymistä ja mitkä ovat ne konkreettiset käytännön toimet, joilla myötätuntoa varhaiskasvatuksessa voidaan edistää.

Nguyenin ja muiden (2021) artikkelissa analysoidaan sitä, miten myötätunto määritellään tieteellisenä käsitteenä ja miten sitä voidaan edistää varhaiskasvatuksessa. Artikkelissa käytetään käsitettä "myötätuntotiede" ja pohditaan erilaisia pedagogisia strategioita, joilla opettajien on mahdollista edistää myötätuntoa omissa luokkahuoneissaan. Artikkelissa keskitytään yhdistämään tieteeseen perustuva ymmärrys myötätunnosta opettajan käytännön työskentelyyn. Se myös korostaa myötätunnon merkitystä lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä.

Lipponen ja kumppanit (2018) keskittyvät artikkelissaan siihen, miten myötätunto näyttäytyy varhaiskasvatuksen arjessa ja millaisia vaikutuksia sillä on sekä lasten että aikuisten hyvinvointiin. Artikkelin analysoi sitä, millainen merkitys eri tunteilla on oppimiseen ja millä tavoin opettajat voivat edistää myötätuntoa ja tunteiden säätelyä omien toimintatapojensa avulla. Lipponen ja kumppanit (2018) määrittelevät artikkelissa kehittämänsä termin "myötätuntokulttuuri" ja luovat katseen myös yhteiskuntamme toimintatapoihin ja erilaisten instituutioiden rakenteeseen ja muistuttaen samalla, että nämä ovat isossa merkityksessä siinä, miten myötätuntoa ymmärretään ja toteutetaan.

4.1.2 Myötätunto käytännön tekoina

Tähän yläluokkaan valikoitui neljä artikkelia. Rajalan ja muiden (2019) artikkelissa tutkitaan lohdutustilanteita ja myötätunnon ilmenemistä näissä tilanteissa. Tutkimus kohdistuu alle kolmevuotiaiden päiväkotiryhmään. Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten varhaiskasvatushenkilöstö ja lapset itse osallistuvat erilaisiin lohdutustilanteisiin.

Lisäksi tutkimuksessa puhutaan siitä, miten näiden tilanteiden pohjalta voidaan puhua nimenomaan myötätuntokulttuurista.

Broadfootin & Pascalin (2020) tutkimus analysoi, miten myötätunto ilmenee erään päiväkodin päivittäisessä arjessa ja vuorovaikutuksessa. Tutkimus pyrkii tekemään näkyväksi sitä, miten erilaiset myötätuntoiset kokemukset ja teot varhaiskasvatuksen arjessa muokkaavat kasvatusyhteisön jokapäiväisiä rutiineja ja sosiaalisia suhteita.

Quinones ja Cooper (2020) tutkivat, miten erityisesti vauvojen ja taaperoiden opettajat käyttävät myötätuntoista pedagogiikkaa, kun he kohtaavat pienten lasten voimakkaita tunteita. Artikkelissa pohditaan, miten erilaiset myötätuntoiset käytänteet edistävät lasten emotionaalista kehitystä ja sitä, millaisia haasteita opettajat kohtaavat sellaisissa tilanteissa, joissa lapset kokevat ja ilmaisevat hyvin voimakkaita tunteita.

Salmen ja muiden (2022) tutkimus keskittyy siihen, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ohjata ja tukea lapsia muuttamaan negatiiviset tunnekokemuksensa myötätuntoiseksi suhtautumiseksi muita ja itseä kohtaan. Artikkelissa keskityttiin myötätuntotekojen rakentumiseen, jota havainnollistettiin useiden esimerkkien avulla. Se käsittelee myös erilaisia pedagogisia toimintatapoja, joiden avulla lapsia on mahdollista tukea. Näiden toimintatapojen avulla lapsia autetaan käsittelemään hankalia ja haastavia tunteita ja oppimaan myötätuntoista käytöstä erilaisissa tilanteissa.

4.1.3 Myötätunnon käsite ja merkitys ammatillisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

Tämä yläluokka sisältää ainoastaan yhden artikkelin, koska se lähestyy myötätuntoa etiikan ja hoivan näkökulmasta. Taggart (2016) kokoaa artikkelissaan yhteen tutkimustuloksia, jotka korostavat myötätuntoisen pedagogiikan ja hoivan etiikan merkitystä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa syvennyttään myötätuntoon nimenomaan ammatillisena toimintana ja perusarvona, jonka pohjalta varhaiskasvatuksessa työskentelyn tulisi tapahtua. Taggart (2016) näkee myötätuntopedagogiikan muodostavan varhaiskasvatuksen eettisen pohjan, jolle kaiken toiminta tulisi perustua.

4.1.4 Myötätunnon opettaminen

Tämä yläluokka sisältää kaksi artikkelia. Vuorinen ja kumppanit (2020) tutkivat sitä, miten koulutus erilaisista luontevahvuuksista vaikuttaa päiväkodin johtajien myötätuntoiseen ja toiset huomioon ottavaan käytökseen. Keskeistä tutkimuksessa oli selvittää, miten koulutukseen osallistumalla on mahdollista vahvistaa johtajan kykyä toimia empaattisesti ja tukea tätä kautta hyvinvoinnin edistämistä koko organisaation tasolla. Tutkimus tarkasteli, miten koulutus vaikuttaa johtajien jokapäiväiseen toimintaan käytännön tasolla varhaiskasvatusympäristössä.

Pardonin ja muiden (2023) artikkelissa tarkastellaan, kuinka ystävällisyyden ja myötätunnon opettaminen lisää varhaiskasvatusikäisten lasten prososiaalisia taitoja. Tutkimus toteutettiin intervention avulla, jossa lapsille opetettiin ystävällisyyttä ja myötätuntoa ja tarkasteltiin tämän jälkeen, miten interventio vaikuttaa lasten yhteistyötaitoihin, auttamishaluun ja empatiaan varhaiskasvatusympäristössä.

4.2 *Millaisia tuloksia tutkimuksissa on saatu?*

4.2.1 Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa

Rainion ja kumppaneiden (2020) tutkimuksen mukaan keskeisin myötätuntokulttuurin edistäjä on päiväkotien johtamistapa. Päiväkodin johtajalta vaaditaan työntekijöiden ja lasten tuntemista sekä kykyä olla mukana päiväkodin arjessa. Johtajalla on oltava todellisia mahdollisuuksia omaan työyksikköönä liittyvään päätöksentekoon ja saada konkreettista tukea työhönsä. Artikkelin nostaa toiseksi tärkeäksi tekijäksi myötätuntoisen toimintakulttuurin edistäjänä työnkuvat ja työnjaon. Työnjaon on oltava ääneen sanoitettu ja eri ammattiryhmien on saatava kokea olevansa arvostettuja. Lisäksi tutkimuksessa otetaan esiin tärkeänä näkökulmana lasten rooli myötätuntokulttuurin jäsenenä ja tuottajina. Lasten ottaminen mukaan myötätuntoisiin tekoihin oli pääosin satunnaista tai jopa harvinaista. Lapsille myös annettiin positiivista palautetta myötätuntoteosta vain satunnaisesti. Tiedostamalla tämä ilmiö, siihen on mahdollista ottaa kantaa esimerkiksi koulutuksissa. Myötätunnon ja

myötätuntokulttuurin tärkeitä tekijöitä ovat myös päiväkotiyhteisöjen ulkopuolella olevat toiset ja ei-inhimillinen elämä. Nämä eivät nousseet kehittämiskohteiksi tutkimukseen liittyvissä koulutuksissa ja tämäkin on hyvä tiedostaa, kun halutaan edistää myötätuntoa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat avainasemassa myötätuntoisen ilmapiirin ja kulttuurin rakentamisessa. Heidän asenteensa, käyttäytymisensä ja toimintatapansa vaikuttavat suoraan siihen, miten lapset oppivat myötätuntoa. Konkreettiset työkalut, tuki ja koulutus edistävät myötätuntoisen kulttuurin kehittymistä. Yhteenvetona Rainio ja kumppanit (2020) esittävät että, myötätuntoisen kulttuurin edistämiseksi kolmenlaisen liikkeen tunnistaminen ja tavoittelu on tärkeää; yksilöistä kohti yhteisöjä, satunnaisuudesta kohti tuettuun ja tiedostavaan sekä läheisestä ja tutusta kohti vieraampaa.

Broadfootin ja Pascalin (2021) tutkimuksessa tunnistettiin viisi olennaista tekijää, jotka edistävät myötätunnon kehittymistä. Näitä olivat tieto, viestintä ja yhteistyö, mahdollisuudet osoittaa ja tuntea myötätuntoa, sosiaaliset roolit sekä laajemmat vaikutuspiirit. Tiedolla tarkoitetaan tässä artikkelissa esimerkiksi sitä, että myötätunnon tarjoajalla on oltava kokonaisnäkemys tilanteesta, jotta hän osaa valita oikean tavan osoittaa myötätuntoa, kuten rohkaisevat sanat, halaus tai kosketus olkapäälle. Laajoihin vaikutuspiireihin viitaten Broadfoot ja Pascal (2021) tuovat esiin sen, että myötätunnon edistäminen ei riipu yksittäisistä opettajista tai päiväkodin toiminnasta, vaan myös siitä, millaiseen yhteiskuntaan tai kulttuuriin kasvatus on sidoksissa. Tähän liittyy myös lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus ja se, kuinka myötätuntoista käytöstä laajasti katsoen tuetaan ja arvostetaan.

Nämä edellä mainitut osatekijät edistävät tutkimuksen mukaan myötätuntoa lasten päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa. Artikkelin antaen käytännön ohjeita varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville siitä, miten myötätunto on mahdollista sisällyttää pedagogiikkaan ja opetukseen; Aikuisten osoittama empaattinen ja huolehtiva käyttäytyminen vaikuttaa siihen, miten lapset omaksuvat myötätuntoisia tapoja toimia. Tutkimuksesta käy myös ilmi yhteisöllisyyden tärkeys. Yhteisöllisyys edistää myötätuntoa ja yhteisön sisäiset suhteet ovat merkityksellisiä myötätunnon kokemusten synnylle. Myötätunnon kokemuksiin vaikuttaa myös resurssien riittävyys. Kun opettajilla on tarpeeksi

aikaa lapsen yksilölliseen kohtaamiseen ja emotionaaliseen tukeen, myötätuntoinen ilmapiiri vahvistuu.

Nguyeninja muiden (2021) artikkeli tuo esiin neljä aihetta liittyen myötätuntotieteen käsitteeseen. Tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksessa työskentelevien tietoa aiheesta, jotta heillä on tarvittavaa tietoa myötätuntoisen oppimisympäristön rakentamiseen ja edistämiseen. Myötätuntotieteen määritelmät ja keskeiset käsitteet auttavat ymmärtämään, mitä myötätunto on ja miten se ilmenee. Toiseksi artikkelissa käydään läpi keinoja ja menetelmiä, joilla opettajien ja kasvattajien on mahdollista edistää myötätuntoa lasten keskuudessa. Kolmas ja neljäs kohta tarjoavat esimerkkejä muista kehittyvän myötätunnon rakenteista sekä ehdotuksia tutkimusaiheiksi tulevaisuudessa.

Pohjana näille edellä mainitulle neljälle aiheelle Nguyenin ja muut (2021) ottavat esille Straussin (2016) viiden kohdan määrittelyn myötätunnon rakentumisesta. ja ohjaavat näiden kautta rakentamaan ja edistämään myötätuntoa varhaiskasvatuksessa. Ensimmäiseksi on opittava huomaamaan kärsimys, toiseksi on opittava huomaamaan kärsimyksen universaalinen koko ihmiskuntaa koskeva luonne. Kolmantena kohtana on harjoitella tuntemaan empatiaa muita kohtaan. Neljäs kohta pitää sisällään epämiellyttävien tunteiden sietämisen toisen kärsimyksen vuoksi ja viidenneksi on opeteltava avoimuutta ja hyväksyntää kärsivää ihmistä kohtaan sekä ryhdyttävä toimeen kärsimyksen ja mielipahan lievittämiseksi.

Nguyenin ja muut (2021) korostavat, että myötätunto ei ole vain synnynnäinen ominaisuus, vaan, sitä on opetettava ja harjoiteltava systemaattisesti, jotta se kehittyy. Käytännön pedagogiset strategiat kuten tunnekasvatus, tarinankerronta, roolileikit ja yhteistoiminnalliset tehtävät kehittävät tehokkaasti lasten myötätuntoista käytöstä ja ajattelua. Myös Nguyenin ja muut (2021) nostavat esille opettajien ja muiden kasvattajin esimerkin merkityksen. Kasvattajien empaattinen ja ymmärtäväinen käytös vaikuttaa suoraan lasten käytökseen. Nguyenin ja muut (2021) esittävät, että varhaiskasvatuksessa työskentelevien tulisi käydä luokahuoneessa läpi jokainen edellä mainitusta viidestä myötätunnon rakentumiseen liittyvistä tekijöistä systemaattisesti ensin opettaen, sitten mallintaen ja lopuksi erilaisten harjoitusten avulla. He myös huomauttavat, että tutkimusten mukaan myötätunnon edistäminen ei ole pelkästään emotionaalinen ja eettinen tehtävä

varhaiskasvatuksessa, vaan sillä on tieteellisesti todistettuja hyötyjä lasten kognitiiviselle ja emotionaaliselle hyvinvoinnille.

Lipposen ja kumppaneiden (2018) mukaan myötätunnon tutkimien kahden perspektiivin ohelle tulisi lisätä kolmas näkökulma. Heidän mukaansa myötätuntoa on lähestytty tutkimuksessa psykologisen ja käytännön näkökulmien kautta. Kolmas lähestymistapa on lähestyä myötätuntoa myötätuntokulttuurien vaalimisen kautta. Myötätuntokulttuurin käsitettä määrittäessään Lipponen ja kumppanit (2018) kehittävät ja laajentavat myötätunnon käytäntöön perustuvaa näkökulmaa hyödyntämällä Uren ja Frostin (2014) ajatuksia ja tutkimusta ”myötätunnon politiikasta” ja Engeströmin (1987) kulttuurihistoriallisesta toiminnan teoriasta. Näiden lähestymistapojen mukaan olemassa olevia institutionaalisia ja organisatorisia rakenteita ja toimintatapoja on muutettava myötätunnon hyödyntämiseksi. Lipponen ja kumppanit (2018) esittävät, että myötätuntoa on mahdollista käyttää innovaatioiden ja sosiaalisen muutoksen moottorina kohti osallistavaa ja oikeudenmukaista maailmaa.

Artikkelissa painotetaan, että koska myötätunto on ilmiönä erittäin monimutkainen, pelkästään psykologisen ja käytännöllisen näkökulman lisäksi on pyrittävä tarkastelemaan kollektiivista kärsimystä aiheuttavia eri instituutioihin perustuvia tekijöitä. Myötätunto ei saa jäädä vain pienten ryhmien tai kasvokkain tapahtuvien vuorovaikutustilanteiden tasolle, vaan se on nähtävä osana laajoja yhteiskunnallisia prosesseja ja politiikan kenttää. Tämän kautta on mahdollista saada lisää tietoa niistä kulttuurisista tai kulttuurienvälisistä eroista, jotka voivat liittyä esimerkiksi kieleen, toimintamalleihin ja sääntöihin. Nämä voiva osaltaan vaikuttaa siihen, miten myötätuntoa tulisi ilmaista. Olisi myös tiedostettava, miten organisatoriset käytännöt, rakenteet ja poliittiset tavoitteet voivat estää tai edistää myötätuntoista käytöstä. Tämän tiedon kautta on mahdollista kehittää edelleen pedagogisia innovaatioita varhaiskasvatuksessa.

4.2.2 Myötätunnon ilmeneminen käytännön tekoina varhaiskasvatuksessa

Salmen ja muiden (2022) tutkimuksesta kävi ilmi, että negatiivisten tunteiden käsittely ja tunnekasvatus niihin liittyen ovat tärkeitä tekijöitä myötätunnon kehittämisessä. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ratkaiseva rooli, kun lapset

harjoittelevat pääsemään yli mielipahan tunteistaan ja muuttamaan ne myötätunnoksi itseä ja toista kohtaan. Myötätuntoteot rakentuvat tutkimuksen mukaan mielipahan havaitsemisesta, erilaisista tilannetekijöistä, kuten esimerkiksi havaitsijan mahdollisuudesta tehdä tilanteessa myötätuntotekoja ja itse myötätuntoteosta. Varhaiskasvatuksen työntekijät havaitsivat lapsen mielipahan tunneilmaisun tai käyttäytymisen perusteella. Usein myös toinen lapsi saattoi kertoa mielipahasta aikuiselle. Aikuisen myötätunto lasta kohtaan ilmeni näissä tilanteissa lohduttamisena, auttamisena, mukaan ottamisena, jakamisena sekä mielipahan aiheuttajaan puuttumisena. Uusina ilmiöinä aiempaan tutkimukseen verrattuna, myötätunto saattoi joskus ilmetä myös joustamisena tai huumorin käyttönä.

Varhaiskasvatuksen työntekijöiltä vaaditaan sensitiivisyyttä ja taitoa ennakoida tilanteita. Tutkimuksen mukaan työntekijät toimivat usein niin sanotusti ennalta ehkäisevästi tilanteissa, jotka saattoivat heidän tulkintansa mukaan johtaa mielipahaan. Lasten tekemät myötätuntoteot olivat tässä tutkimuksessa melko harvinaisia, ja tämä noudattelee Salmen ja kumppaneiden (2022) mukaan samaa linjaa kuin aiemmissakin vastaavissa tutkimuksissa on havaittu. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että myötätunto ei ole vain yksilöstä lähtöisin vaan se rakentuu yhteisössä ja osana laajempaa toimintakulttuuria. Toisen tunteiden huomioiminen vahvistaa koko ryhmän yhteen kuuluvuutta ja edistää lasten hyvinvointia.

Broadfootin ja Pascalin (2020) tutkimus tuo esiin myötätunnon monitahoisen ja monikerroksisen mekanismin. Tämä mekanismi koostuu erilaisista elementeistä, joiden avulla on mahdollista luoda turvallinen ympäristö, jossa lapset ja aikuiset voivat kokea ja harjoittaa myötätuntoa osana päivittäistä toimintaansa. Tutkimus osoitti, että yhteisö käytti myötätuntoa paitsi yksilöllisesti, mutta myös yhteisöllisesti sosioemotionaalisenä työkaluna. Sen avulla ylläpidettiin sopeutumista, kehitystä, toimijuutta, oikeudenmukaisuutta, osallisuutta, yhteenkuuluvuutta sekä lievitettiin stressiä. Tutkimuksesta kävi ilmi, että lapset käyttivät myötätuntoa myös oikeidenmukaisuuden osoittamiseen. Tämä osoitti lasten olevan toimijoita ja kykenevän kriittiseen ajatteluun. Lisäksi myötätunnon ajattelu monitahoisena ja monikerroksisena mekanismina irrottaa sen perinteisemmästä ajattelutavasta, jossa se kytkeytyy kärsimykseen ja sen lievittämiseen.

Myötätunto on Broadfootin ja Pascalin (2020) mukaan keskinen osa varhaiskasvatuksen jokapäiväisiä rutiineja ja ilmenee monin tavoin lasten ja kasvatushenkilöstön toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Auttaminen, empatia ja toisen tunteiden huomioiminen on osa arkea. Myötätuntoiset teot voivat olla vain pieniä eleitä, mutta ne vaikuttavat olennaisesti koko yhteisön ilmapiiriin.

Quinonesin ja Cooperin (2020) artikkelissa kuvatus tutkimuksen myötä kävi ilmi, että opettajaopiskelijat voivat pienten lasten parissa työskennellessään joutua tilanteisiin, jotka ovat emotionaalisesti voimakkaita ja tällaiset tilanteet vaativat myötätuntoisen pedagogiikan toteuttamista. Tutkimuksen mukaan näissä tunnepitoisissa tilanteissa ilman mentorin tukea, reflektointia ja mahdollisuutta tehdä yhteistyötä tai keskustella kokeneemman opettajan kanssa opettajaopiskelijat saattoivat tukeutua pääosin intuitiivisiin ja kehollisiin keinoihin auttaessaan lasta. Tutkimuksessa otettiin esille, että vaikka intuitio on hyvä lähtökohta, pelkästään siihen luottaminen voi viestiä siitä, että ammatillinen tieto on vähemmän tärkeää opettajien kehitykselle ja lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimus osoitti, että vauvat ja taaperot tarvitsevat ympärilleen aikuisia, joilla on ymmärrys siitä, että pedagogiset käytännöt ovat osa laajempaa sosiokulttuurista kontekstia. Kokonaisvaltainen lähestymistapa auttaa opettajia, mentoreita ja päiväkotien johtajia laajentamaan käsityksiään tekijöistä, jotka osaltaan auttavat tai estävät myötätuntoisen pedagogiikan ja myötätuntoisen kosketuksen toteutumista haastavissa tunnepitoisissa tilanteissa.

Quinonesin ja Cooperin (2020) mukaan on oltava yhteinen ymmärrys siitä, että vauvoilla ja taaperoilla, jotka kokevat voimakkaita tunteita ja näyttävät niitä, on oikeus päteviin, myötätuntoisiin opettajiin. Quinones ja Cooper (2020) jatkavat, että jotta tämä oikeus on mahdollista taata, on pystyttävä tarjoamaan opettajaopiskelijoille tukea haastavissa emotionaalisissa tilanteissa. Tuen on perustuttava yhteistyöhön ja reflektointiin. Huolenpitoa ja myötätuntoa on näytettävä ja mallinnettava myötätuntoisen pedagogiikan takaamiseksi.

Rajalan ja kumppaneiden (2019) tutkimuksesta käy ilmi, että myötätuntoisia tekoja ei ole mahdollista selittää vain yksilöstä lähtevillä ominaisuuksilla vaan kyse on aina sosiaalisesti määritetyistä teoista ja ne olivat usein yhteistyön tulosta. Esimerkiksi lohduttaminen saattoi olla lapsella aluksi haparoivaa, mutta aikuisen pienellä avustuksella se jo sujui usein erittäin hyvin. Lasta autettiin suoraan ohjaamalla tai aikuisen esimerkillä. Rajala ja kumppanit (2019) nostivat

kuitenkin esiin erityisesti sen, että tulosten perusteella näytti siltä, että aikuisten ja lasten välille oli muodostunut jonkinlainen työnjako, jonka mukaan lähinnä aikuiset toimivat tilanteissa lohduttajina ja myötätunnon tarjoajina. Lasta saatettiin jopa kieltää osallistumasta tilanteeseen. Esiin tuli myös se, että usein tilanteissa, joissa myötätuntoa ja lohdutusta tarvittiin, aikuiset reagoivat tilanteisiin yksinkertaisesti niin nopeasti, että lapsi ei kerennyt lohdutustilanteeseen mukaan. Rajala ja kumppanit (2019) huomauttivat myös, että tutkimus tuki aiemmin Petersonin (2017) esittämää oletusta, että vaikka kasvatusinstituutioissa esiintyy myötätuntoa, niin myötätuntoa estäviin tai tukeviin sosiaalisiin käytäntöihin ei kiinnitetä usein tarpeeksi huomiota. Tutkimuksen tulokset tuovatkin näkemystä erityisesti lohdutustekojen sosiaalista määräytymiseen sekä lasten ja aikuisten väliseen työnjakoon.

Jotta mielipahaa olisi mahdollista vähentää, olisi hyvä löytää arjesta ne tilanteet, joissa sitä eniten esiintyy. Rajalan ja muiden (2019) tutkimuksesta käy ilmi, että mielipahaa lasten keskuudessa esiintyi tässä tutkimuksessa eniten siirtymätilanteissa. Tärkeää näyttäisi olevan havainnoida lasten toimintaa ja tunnistaa lasten tekemiä aloitteita. On tärkeää tukea lasten aloitteita ja antaa toiminnalle tarpeeksi aikaa ja tilaa kehittyä.

4.2.3 Myötätunnon opettamisen vaikutuksia

Vuorinen ja muut (2020) osoittivat tutkimuksellaan, että koulutus luonteenvahvuuksista vaikuttaa merkittävästi suomalaisten päiväkodinjohtajien myötätuntoiseen ja toiset huomioivaan käytökseen. Päiväkodin johtajia testattiin sekä ennen että jälkeen koulutuksen ja tulos koulutukseen osallistuneella ryhmällä oli merkittävästi korkeampi kuin vertailuryhmällä, joka ei osallistunut koulutukseen.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että päiväkodin johtajien muita huomioiva käyttäytyminen lisääntyi koulutuksen jälkeen. He oppivat tunnistamaan ja kehittämään omia vahvuuksiaan ja paransivat tätä kautta myös heidän kykyään huomioida muita. Johtajat tunnistivat herkemmin sekä alaistensa että lasten tarpeita ja toimivat aktiivisesti auttaakseen ja tukeakseen muita organisaation jäseniä. Johtajat vaikuttivat esimerkillään myös siihen, miten koko henkilökunta

toimi. Yhteistyöhalukkuus ja yhteisöllisyys lisääntyivät ja koko työilmapiiri parantui. Analysoitaessa tutkimuksen laadullista aineistoa, kolme pääteemaa nousi esiin; huolehtiva ammattitaito, lämmin läsnäolo ja positiivinen palaute. Nämä teemat osoittautuivat olevan osatekijöitä kohti tunne- ja ammattitasolla kannustavaa varhaiskasvatussyhteisöä. Tutkimus osoitti, että koulutus luonteenvahvuuksista on tehokas keino edistää myötätuntoista johtamistapaa varhaiskasvatuksessa. Koulutus ohjasi päiväkodin johtajia toimimaan empaattisesti ja kannattelemaan koko päiväkodin työyhteisön hyvinvointia ja tämä heijastui positiivisesti koko organisaation toimintaan.

Pardonin ja muiden (2023) tutkimuksen keskeiset tutkimustulokset keskittyvät siihen, miten ystävällisyyden ja myötätunnon opettaminen edistää pienten lasten prososiaalisia taitoja. Analyysin tulokset olivat kaksijakoiset. Lapsia testattiin ennen ja jälkeen intervention. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tulokset vaihtelivat ja intervention jälkeiset tulokset olivat joillakin lapsilla jopa huonompia kuin ennen interventiota. Artikkelissa kuitenkin kuvattiin, kuinka itse testitilanne saattoi vaikuttaa tulokseen. Lisäksi jotkut lapsista eivät suhtautuneet tilanteeseen vakavasti ja jopa sopivat ennakkoon kavereiden kanssa, miten aikovat vastata. Yksilöhaastattelujen pohjalta pysyttiin tekemään kuitenkin päätelmiä siitä, että lapset olivat kehittyneet prososiaalisessa ajattelussa. Tämä ilmeni konkreettisina ystävällisyyden ja myötätunnon tekoina muita lapsia kohtaan. Lapset näkivät toisissaan hyvää ja osasivat huolehtia toisistaan. Lasten kyky kertoa konkreettisia esimerkkejä toisten auttamisesta ja ystävällisistä teoista parani selvästi. Lapset myös kykenivät ilmaisemaan taitavasti sanallisesti omia tuntemuksiaan liittyen myötätuntoon ja siihen mielihyvään, joka muiden auttamisesta itselle aiheutui.

Pardonin ja muiden (2023) tutkimuksessa kartoitettiin myös, millaisia lasten toteuttamat ystävälliset teot olivat käytännössä. Aineistolle tehtiin induktiivinen sisällönanalyysi ja esiin nousi kolme pääteemaa: sosiaalisen vastuun osoittaminen muita kohtaan, huomaavainen yhdessäolo ja ystävällisyyden osoittaminen muita kohtaan. Hyviä tekoja oli interventio-ohjelman ja yksilöhaastattelujen aikana yhteensä 110 kirjattua tapausta. Näiden myötä oli mahdollista saada monipuolinen kuva toisiin suuntautuvasta ystävällisyydestä lasten keskuudessa. Tutkimuksen erityinen huomio kiinnittyi siihen, miten interventio-ohjelma paransi lasten yleistä kykyä tehdä hyviä tekoja. Näitä tekoja

olivat esimerkiksi toisen kehuminen tai pienet yllätyslahjat. Ohjelman alussa osa lapsista ei pystynyt kuvailemaan esimerkkejä hyvistä teoista, mutta nämä lapset kehittyivät ohjelman loppua kohden. Lapset olivat innokkaita osallistumaan ja tutkimuksen myötä kävikin ilmi, että myötätunnon opettamiseen tähtäävät interventiot ovat suhteellisen helposti järjestettävissä varhaiskasvatusympäristöissä. Ne on mahdollista sisällyttää osaksi päivittäisiä rutiineja ja ovat näin ollen käytännöllisiä ja tehokkaita keinoja tukea lasten sosiaalista kehitystä.

4.2.4 Miksi varhaiskasvatuksessa tulee käyttää myötätuntoista pedagogiikkaa ja hoivaa ammatillisen toiminnan pohjana?

Taggart (2016) syventyy artikkelissaan myötätuntoisen pedagogiikan käsitteeseen ja sen merkitykseen varhaiskasvatuksen ammatillisessa toiminnassa. Nämä ovat keskeinen osa varhaiskasvatusta. Hän jatkaa, että lapsen hyvinvointi ja oppiminen ovat läheisessä yhteydessä toisiinsa, joten varhaiskasvatuksessa työskentelevien on kyettävä ja ymmärrettävä vastata lasten emotionaalisiin tarpeisiin empaattisella ja kannattelevalla tavalla. Taggart (2016) perustelee vaatimusta tutkimuksella, jonka mukaan myötätunto kuuluu turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Hän nostaa esiin myös käsitteen ”hoivan etiikka”. Hoivan etiikassa painotetaan välittämistä, vuorovaikutusta ja vastuullisuutta arvoina, joille varhaiskasvatuksen käytäntöjen tulee rakentua. Varhaiskasvatus ei ole ainoastaan lasten opettamista, vaan opettajat ja muu henkilöstö huolehtivat lasten hyvinvoinnista ja rakentavat heidän kanssaan luottamukseen pohjaavia suhteita. Varhaiskasvatuksessa kohdataan haasteita, kun tasapainoillaan ammatillisten vaatimusten ja inhimillisten, myötätuntoisen lähestymistavan välillä. Ammatillisuuden tuleekin sisältää inhimillisyys ja empatia ja tämä on välttämätön osa onnistunutta varhaiskasvatusta. Myötätuntoinen pedagogiikka ei ole vain yksittäisiä ystävällisyyden tekoja, vaan se liittyy laajempaan ymmärrykseen lapsen sosiaalisista, emotionaalisisista ja moraalisisista tarpeista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee omaksua myötätuntoinen lähestymistapa, joka painottaa lapsen hyvinvointia, emotionaalista tukea ja

empaattista hoivaa. Taggart (2016) korostaa, että hoivan etiikka, eli eettinen vastuu lasten tarpeista ja tunteista, on välttämätön osa ammattitaitoa, joka tulisi integroida syvällisesti kasvatustyöhön. Myötätuntoisen opetusmallin mukaan toimiminen rakentaa varhaiskasvatukseen osallistavan, oikeudenmukaisen ja hoivaa korostavan ympäristön.

5 POHDINTA

5.1 Johtopäätökset

Tavoitteenani tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa oli kartoittaa ja analysoida viimeisen seitsemän vuoden aikana tehtyjä tutkimuksia, jotka käsittelivät myötätuntoa varhaiskasvatuksessa. Asetin tätä varten kaksi tutkimuskysymystä: Mitä on tutkittu myötätunnosta varhaiskasvatuksen kontekstissa vuosina 2016-2023 ja millaisiin luokkiin tutkimukset jakautuivat sekä millaisia tuloksia tutkimuksissa on saatu. Rajasin tutkimukseni 11 tutkittavaan artikkeliin, joista kymmenen oli vertaisarvioitua.

Valtaosa tutkimukseeni mukaan otetuista tutkimuksista, kuusi kappaletta, sijoittui suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstiin. Loput tutkimukset oli tehty Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Australiassa. Analysoin tutkimusaineistoani sisällönanalyysillä, jotta löytäisin vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Vuosina 2016-2023 myötätunnosta varhaiskasvatuksessa oli tutkittu aiheita, jotka olivat jaettavissa neljään pääluokkaan. Luokat ovat myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa, myötätunto käytännön tekoina, myötätunnon opettaminen ja myötätunto ammatillisena toimintana varhaiskasvatuksessa. Suurimmat luokat olivat myötätunnon edistäminen ja myötätunto käytännön tekoina. Kumpaankin luokkaan valikoitui neljä artikkelia. Yksi tutkimuksista oli sijoitettavissa kahteen pääluokkaan, koska se käsitteli sekä myötätunnon edistämistä että käytännön tekoja, mutta painopiste tutkimuksessa oli konkreettisissa myötätuntoteoissa, joten sijoitin sen tähän luokkaan.

Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa-päaluokan tutkimuksissa nousi esiin, että myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa vaatii myös institutionaalisia muutoksia. Myötätunto ei ole vain yksilöiden asia, vaan vaatii yhteiskunnalta rakenteellisia muutoksia. Organisaatioiden ja varhaiskasvatusympäristöjen on luotava tilaa myötätuntoisille käytännöille. On oltava aikaa, tilaa ja resursseja lasten tunteiden käsittelyyn ja empaattisen

toiminnan tukemiseen. Kaikissa tähän luokkaan kuuluvissa tutkimuksissa otettiin jollakin tavoin esille aikuisten esimerkki. Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa alkaa opettajien ja muun kasvatushenkilökunnan omasta tavasta suhtautua lapsiin. Lapsen emotionaalisten ja sosiaalisten tarpeiden huomioiminen arjen tilanteissa sekä myötätuntoa ja empatiaa painottava pedagogiikka edistää myötätuntoisen oppimisympäristön muodostumista. Myötätunnon edistäminen varhaiskasvatuksessa vaatii sekä lasten että aikuisten sosiaalisten, emotionaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittämistä.

Myötätuntoa käytännön tekoina käsittelevistä tutkimuksista nousi myös esille vahvasti se, että, myötätunto ei ole vain yksilöstä lähtöisin. Myötätunto rakentuu yhteisössä ja osana laajempaa toimintakulttuuria. Myötätuntoisuus käytännön toimintana tai myötätuntoteot vaativat taakseen kulttuurin, joka vaalii myötätuntoisuutta. On luotava ympäristö, jossa ystävällisyys ja huolenpito nähdään tärkeinä. Kasvattajien rooli esimerkkinä toimimisessa ja aktiivinen reflektio auttavat lapsia omaksumaan myötätunnon osaksi päivittäistä elämää.

Lisäksi jokaisessa tähän luokkaan sijoitetussa tutkimuksessa nousi esille useita erilaisia konkreettisia tapoja osoittaa myötätuntoa. Lapset osasivat lohduttaa ja kannustaa surevaa kaveriaan spontaanisti, kun he näkivät tilanteen, jossa lohdutusta tarvittiin. Lapset jakoivat lelujaan, ruokaa tai muita resursseja, vaikka heidän ei olisi ollut pakko. Tämä osoittaa halukkuutta auttaa ja ottaa huomioon toisten tarpeet. Lapset osoittivat toisilleen ystävällisyyttä esimerkiksi keuhien tai antamalla pieniä lahjoja, kuten piirustuksia. Nämä eleet loivat ryhmään positiivista ilmapiiriä. Lapset auttoivat toisiaan pukeutumisessa, siivoamisessa tai muissa päivittäisissä askareissa. Nämä kaikki edellä mainitut asiat auttavat lapsia kehittämään myötätuntoista asennetta muihin. Joskin näistä tutkimuksista ja niiden aineistoista kävi myös ilmi, että lapsia saatettiin rajata juuri arjen askareissa toisia auttaessaan. Lapsia ohjattiin esimerkiksi keskittymään omaan pukeutumiseensa sen sijaan että auttaa toista. Esiin tuli myös niin sanottu vakiintunut työnjako, jossa aikuiset nähtiin lohduttajina, ei niinkään muut lapset.

Myötätunnon opettaminen-yläluokan tutkimuksista kävi ilmi, että esihenkilöiden koulutuksella luonteenvahvuuksista oli vaikutuksia koko työyhteisöön. Johtajien esimerkki vaikutti henkilöstön toimintaan. Koulutuksen myötä yhteistyöhalukkuus ja yhteisöllisyys lisääntyivät ja koko työilmapiiri parantui. Muiden tässä analyysissä olevien tutkimusten pohjalta on

huomattavissa, miten suuri merkitys kasvatushenkilöstöllä on lasten toimintaan ja sama on havaittavissa esihenkilöiden toiminnasta koko henkilöstöön. Myötätuntoisen työtavan kouluttaminen esihenkilöille on siis mahdollisesti erinomainen keino saada myötätuntoinen toimintapa ulotettua läpi koko varhaiskasvatuksen aina johtajista lapsiin.

Lapsiin kohdistuvasta koulutuksesta tutkimus osoitti, että kyseiset ohjelmat parantavat lasten kykyä tehdä konkreettisia ystävällisyyden tekoja ja sanallisesti ilmaista syitä myötätuntoon. He myös pystyivät kuvailemaan ohjelman lopussa erilaisia esimerkkejä ystävällisistä teoista toista kohtaan tai auttamisesta. He kuvailivat erilaisia tuntemuksiaan liittyen myötätuntoon ja sen kokemiseen, kuten mielihyvään, joka aiheutui, kun auttoi kaveria. Interventio oli lyhyt, vain noin kaksi kuukautta, ja se oli integroitavissa päiväkodin arkeen. Tämä osoittaa, miten helposti ja tehokkaastikin myötätuntoista ajattelu- ja toimintatapaa on mahdollista saada osaksi varhaiskasvatuksessa olevien lasten jokapäiväistä arkea.

Yläluokassa ” Myötätunnon käsite ja merkitys ammatillisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa” Taggart (2016) perustelee myötätuntoisen pedagogiikan käyttöä lapsen sosiaalisilla, emotionaalisilla ja moraalisisilla tarpeilla. Koska kyse on tarpeista, myötätunto tulisikin nähdä jopa velvollisuudeksi varhaiskasvatuksessa. Artikkelissa Taggart (2016) pohjaa ajatuksiaan ja perustelujaan muun muassa Gilbertin (2021) ajatuksiin myötätunnon evolutiivisesta luonteesta. Myötätunto on ollut ihmislajin selviytymisen kannalta eduksi monestakin syystä, joten empatia ja myötätunto toista elollista ja elotontakin kohtaan on säilynyt systeemissämme hyvästä syystä. Tästä syystä sitä on myös syytä vaalia ja kannatella. Hyvän tekeminen toisille lisää myös omaa hyvinvointiamme. Viimeisimmät tutkimukset osoittava, että ihminen ei ole itsekäs eläin vaan nimenomaan myötätuntoinen ja juuri tämän vuoksi olemme ihmislajina menestyneet (Gilbert, 2021). Myötätunnon vaaliminen on mielestäni osaksi myös ihmisyytemme vaalimista.

Tutkimukseni tuloksia on mahdollista käyttää pohjana pohdittaessa myötätuntoon perustuvan pedagogiikan kehittämistä. Se sisältää ehdotuksia, joiden avulla myötätuntoa varhaiskasvatuksessa on mahdollista edistää monin tavoin. Tutkimukseni tarjoaa tietoa vaihtoehtoista, joilla sekä lasten että aikuisten myötätuntoista käytöstä voidaan harjoittaa. Se tuo esiin sekä tietoa että lisätietolähteitä tuoreesta myötätuntoon liittyvästä tutkimuksesta ja sen

painoalueista ja näiden myötä tuo esiin myös mahdollisia katvealueita tämän tutkimuksen saralla.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Olen noudattanut tätä tutkimusta tehdessäni hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (TENK, 2023). Tutkielmani on systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja aineistona ovat toimineet muiden tutkijoiden tutkimukset. Tutkimusaineistoni on koostettu lähes kokonaan vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista. Yksi tutkimus oli vertaisarvioimaton, mutta se oli julkaistu vertaisarvioimattomat osiossa luotettavassa Kasvatus & Aika aikakauslehdessä, joka on vertaisarvioitu tieteellinen aikakauslehti. Vertaisarvioidut tutkimukset lisäävät luotettavuutta ja Vilkan (2023) mukaan systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tulisikin käyttää vain vertaisarvioituja artikkeleita koska ne ovat muiden tutkijoiden tai asiantuntijoiden arvioimia julkaisuja. Tutkimusaineisto koostui tutkimuksista viimeisen kahdeksan vuoden ajalta. Alkuperäinen haku eri tietokantoihin oli rajattu vuosille 2014-2024, mutta haku tuotti tähän tutkielmaan soveltuvia tuloksia aikavälillä 2016-2023. Osaltaan tämä johtui siitä, että myötätuntoa varhaiskasvatuksen kontekstissa on tutkittu toistaiseksi melko vähän. Myötätuntotutkimuksesta varhaiskasvatuksessa puuttuu vielä käytännössä kokonaan pitkittäistutkimukset, joissa olisi esimerkiksi tutkittu erilaisten interventioiden pitkäaikaisvaikutuksia. Onkin mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan myötätuntoon liittyvä tutkimus varhaiskasvatuksessa etenee.

Tähän tutkielmaan mukaan otetuista tutkimuksista kuusi kappaletta oli tehty suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Viisi tutkimuksista oli tehty muualla kuin Suomessa, mutta kuitenkin länsimaiseksi valtioksi luokiteltavassa maassa. Painotus on siis selkeästi suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja länsimaisessa varhaiskasvatuksessa laajemmin. Osaltaan tämä johtui siitä, että kielirajaus oli oman kielitaitoni takia rajattu suomeen ja Englantiin. Tutkimusaineistoni tutkimukset koostuivat lähes kokonaan tutkimuksista, joissa myötätuntoa tutkittiin yksittäisissä päiväkotiryhmissä. Näiden kahden edellä

mainitun seikan vuoksi yleistyksiä myötätunnosta varhaiskasvatuksen kontekstissa on mahdotonta tehdä. Lisäksi Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa-hankkeen tutkimuksiin osallistuneet päiväkodit oli valikoitu niin, että hankkeeseen kutsuttiin mukaan sellaisia päiväkodeja Helsingistä ja Tampereelta, jotka olivat jo aiemmin kehittäneet aktiivisesti erilaisia toimintamalleja empatian ja myötätunnon vahvistamiseksi (Helsingin yliopisto, 2020). Tämäkin on otettava huomioon tutkimusten tuloksia analysoitaessa.

Tähän tutkielmaan mukaan otetuista suomalaisen varhaiskasvatuksen piirissä tehdyistä tutkimuksista kolme kappaletta eli puolet oli osa Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät-hanketta. Tuomi ja Sarajärvi (2018) muistuttavat, että tarkasteltaessa tutkijan asemaa suhteessa tutkimukseen on pohdittava objektiivisuus- ja subjektiivisuuskysymyksiä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) jatkavat, että täydellinen objektiivisuus tutkimuksessa ei toteudu koskaan täysin sillä tutkija on sekä tutkimusasetelman luoja että tulkitsija. Tutkijalla voi olla taipumus esimerkiksi hahmottaa ja painottaa havaintoja, erilaisia tulkintoja ja tietoa tavoilla, joilla voi olla vaikutusta itse tutkimukseen. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää tiedostaa omat asenteensa ja uskomuksensa, jotta niillä olisi mahdollisimman vähän vaikutusta tutkimukseen. Pysin pitämään tämän mielessäni syventyessäni muiden tutkijoiden artikkeleihin sekä tehdessäni omaa tulkintaa näistä tutkimuksista.

En kerännyt tässä tutkimuksessani aineistoja suoraan tutkittavilta, joten aineiston säilyttämiseen tai anonymiteettiin liittyvät pohdinnat eivät koske tätä tutkimusta. Eettisen pohdinnan kohteena tässä työssä on oma toimintani tutkijana ja muiden tutkijoiden tutkimusten käyttö työni aineistona ja lähdemateriaalina. On tärkeää arvostaa ja kunnioittaa muiden työtä ja merkitä lähdeviitteet asiaankuuluvasti. Lisäksi Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) ohjaa suunnittelemaan toteuttamaan ja dokumentoimaan tieteellisen toiminnan huolellisesti ja avoimen tieteen periaatteita noudattaen. Olen toiminut edellä mainituilla tavoilla tätä työtä tehdessäni. Tiedonhakuprosessi ja käyttämäni tietokannat on dokumentoitu työssäni niin, että muiden tutkijoiden on mahdollista toistaa sama prosessi. Sisällönanalyysi on toteutettu huolellisesti mukailien Tuomen ja Sarajärven (2018) ohjetta prosessista. Lopuksi valmis tutkielma on tarkastettu Turnitin-plagioinnintunnistusohjelmalla, jonka avulla varmistutaan siitä, että työ on itse kirjoittamani.

5.3 *Jatkotutkimusmahdollisuudet*

Myötätuntotutkimusta on olemassa verrattain vähän ja lyhyeltä aikaväliltä varhaiskasvatuksen kentältä. Aihealueen tutkimusta on Suomessa viety ansiokkaasti eteenpäin CoPassion-hankkeen myötä ja Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa-hankkeen myötä. Myötätuntoa onkin tutkittu tekojen, lasten sosioemotionaalisen kehityksen ja pedagogisten ratkaisujen kannalta, mutta vähälle huomiolle on jäänyt myötätunnon tutkiminen laajemmin, esimerkiksi varhaiskasvatuksen organisaatiokulttuurin kannalta (ks. esim. Rajala, ym. 2017). Olisi kiinnostavaa tutkia, miten myötätunto ilmenee varhaiskasvatuksessa osana yhteiskuntamme rakenteita. Mitkä asiat yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme edistävät tai estävät myötätuntoa? Teoriaosuudessa oli maininta siitä, että lasten myötätunto-osaaminen kehittyy samanlaisena kulttuurista riippumatta noin kolmevuotiaaksi (Martela, 2017), mutta tämän jälkeen yhteiskunnan ja kulttuurin arvot ja normit alkavat vaikuttaa lapsen käytökseen yhä enenevässä määrin. Tämä on mielestäni erittäin mielenkiintoista. Olisi hyvä selvittää, miten kulttuuriset normit ja tavat vaikuttavat siihen, miten lapset ja kasvattajat ilmentävät myötätuntoa ja miten he tulkitsevat toisten käyttäytymistä? Miten myötätuntoa voidaan edistää varhaiskasvatuksessa esimerkiksi moninaisissa ryhmissä, joissa on erilaisia kielellisiä, kulttuurisia tai uskonnollisia taustoja omaavia lapsia? Miten erilaiset taustat ja kokemukset vaikuttavat lasten ja kasvattajien käsityksiin myötätuntoisesta käyttäytymisestä ja onko myötätunnon ilmenemisessä eroja esimerkiksi kaupunki- ja maaseutu ympäristöjen välillä?

Opettajien myötätuntoisella toiminnalla on suuri merkitys lasten kehitykselle. Lisävalaistusta voisi kaivata se, miten esimerkiksi, kasvattajien oma hyvinvointi, työtaakka ja resurssien puute vaikuttavat heidän kykyynsä olla empaattisia ja myötätuntoisia. Myötätunnon merkitys erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksessä on myös pohtimisen arvoinen tutkimusalue. Miten myötätuntoinen pedagogiikka voidaan räätälöidä lapsille, joilla on kehityksellisiä tai emotionaalisia haasteita, kuten autismin kirjoa tai muita neuropsykiatrisia pulmia? Aihealueet ovat laajoja ja koska tutkimus myötätunnosta on vähäistä eikä se ulotu kovin kauas taaksepäin, erilaisille pitkittäistutkimuksille voisi myös olla tarvetta.

LÄHTEET

- Helsingin Yliopisto, 2020. Hankekuvaus. *Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa*. <https://blogs.helsinki.fi/laajenevatkehat/>
- Broadfoot, H. & Pascal, C. (2020) Exploring experiences of compassion in the daily rhythms of one early childhood community. *European early childhood education research journal*, 28(4), 457-474.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2020.1783922>
- Broadfoot, H. & Pascal, C. (2021) An exploration of what conditions facilitate experiences of compassion in one early childhood community. *European early childhood education research journal*, 29(6), 910-924.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1985558>
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. (2022). Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., & Eerola-Pennanen, P. (Toim.). (2022). *Valloittava varhaiskasvatus : oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Gilbert, P. (2021). *Myötätuntoinen mieli - Sopusointuisen elämän tie*. Viisas Elämä Oy.
- Hari, R. (2007, 13). Ihmisaivojen peilautumisjärjestelmä. *Aikakauskirja Duodecim*. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96592>
- Juusola, M. (2022) ”On tabu, että päivähoitossa rakennetaan pahuutta” – syntipukki-ilmio on lapselle erittäin haitallinen. *Kaksplus* 12.3.2022.
<https://kaksplus.fi/vanhemmuus/kasvatus/syntipukki-ilmio/>
- Lipponen, L., Rajala, A. & Hilppö, J. (2018). Compassion and emotional worlds in early childhood education. Teoksessa C. Pascal, T. Bertram & M. Veisson (toim.), *Early childhood education and change in diverse cultural contexts* (s. 168–178). Taylor & Francis Group
- Martela, F. (2017). Hyväntekeminen inhimillisenä perustarpeena. Teoksessa A. B. Pessi, F. Martela & M. Paakkanen (toim.), *Myötätunnon mullistava voima*. PS-kustannus.

- Nguyen, N. N., Garnett, W., Balsamo, N. & Brady, M. (2021). Compassion Science: Embracing and Cultivating Compassionate Minds in Early Childhood Classrooms. *The Educational Forum*, 85(3), 269–282. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131725.2021.1912232>
- OECD. (2017). Global competency for an inclusive world. *Global issues special interest group*. <https://gisigpl.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/12/global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Opetushallitus (2014a). *Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Pardon, K., Kuusisto, A., & Uusitalo, L. (2023). Teaching Kindness and Compassion: An Exploratory Intervention Study to Support Young Children's Prosocial Skills in an Inclusive ECEC Setting. *Education Sciences*, 13(14). <https://doi.org/10.3390/educsci13111148>
- Pessi, A.B. & Martela, F. (2017) Myötätuntoista ihmistä ja työelämää etsimässä. Teoksessa Pessi, A. B., Martela, F. & Paakkanen, M. (toim.) (2017). *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus.
- Quinones, G. & Cooper, M. (2023). Infant–toddler teachers' compassionate pedagogies for emotionally intense experiences. *Early years*, 43(4-5), 712–728. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/09575146.2021.2008324>
- Rainio, A., Kurenlahti, E., Nurhonen L., Pursi, A. Hilppö J. & Lipponen L. (2020). ”Kohti elävää myötätuntokulttuuria”: Päiväkotien myötätuntokäytännöt liikkeessä. *Journal of Early Childhood Education Research* 9(2), 329– 348. <https://journal.fi/jecer/article/view/114136/67335>
- Rajala, A., Kontiola, H., Hilppö, J. & Lipponen, L. (2019). Lohdutustilanteet ja myötätuntokulttuuri alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmässä. *Kasvatus*, 50(4), 314–332.
- Rajala, A., Lipponen, L., Pursi, A. & Abdulhamed, R. (2017). Miten myötätuntokulttuureja luodaan päiväkodeissa. Teoksessa A, Pessi, F. Martela & M. Paakkanen (toim.), *Myötätunnon mullistava voima*. PS-kustannus.

- Salmi, K., Rajala, A. & Lipponen, L. (2022). Mielipahasta myötätuntoon – myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 11(1), 233–252.
- Seppänen & Pessi, A-B. (2019) Myötätunto on työelämän tärkein sijoitus. *Oppia.fi*. <https://blog.oppia.fi/myotatunto-on-tyoelaman-tarkein-sijoitus/>
- Taggart, G. (2016) Compassionate pedagogy: the ethics of care in early childhood professionalism. *European early childhood education research journal*, 24(2), 173-185. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.970847>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. TAMMI.
- TENK 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot>
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2017). Vahva luonne on myötätuntoinen. Teoksessa A, Pessi, F. Martela & M. Paakkanen (toim.), *Myötätunnon mullistava voima*. PS-kustannus.
- Vaish, A., Carpenter, M., & Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. *Developmental Psychology*, 45(2), 534 –543. <https://doi.org/10.1037/a0014322>
- Varhaiskasvatustilaki (540/2018). Saatavissa 15.11.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- Vuorinen, K., Pessi, A.B., Uusitalo, L. (2021) Nourishing Compassion in Finnish Kindergarten Head Teachers: How Character Strength Training Influences Teachers' Other-Oriented Behavior. *Early childhood education journal*, 49(2), 163-176. <https://doi.org/10.1007/s10643-020-01058-0>